

شانۆنامە

کەلاوەکە ی سەر دەریای رەش

(شانۆگەرییەکی یەک پەردەییە لە سێ دیمەندا)

نووسینی

عەبدوڵا سلیمان¹ (مەشخەل)

¹ ساڵی 1964 لە شاری کەرکوک لە دایک بوو. خۆیندنی سەرەتایی و ناوەندی و نامادەیی و پاشان پەیمانگای تەکنەلۆجیای لە ساڵی 1986 هەر لە کەرکوک تەواو کردوو. لە سەرەتای هەشتاکانی سەدەی رابردوو هەوێ شیعەر دەنووسێ و لە زۆریەکی گۆفار و رۆژنامەکانی کوردستان و دەرەوێ کوردستان و سابتە نەلەکترونییەکان شیعەر و وتاری رەخنەیی نەدەبی و سیاسی و جەماوەری پلاو کردۆتەوه.

كارەكتەرەكان

دانا : كورپىكى تەمەن دە سالانە، سەسرپەرشتىياري خوشك و براكانىيەتتى. شەروائىك و كراسىكى نارىكى لەبەردايە. پەرى : خوشكى دانا، تەمەنى ھەشت سالانە، سەسرپەرشتىياري كاروبارى مائەوھى لەنەستۆيە. مەكسىيەكى دراو و بۆرى لەبەردايە.

شىركۆ : براى دانايە. تەمەنى ھەوت سالانە. كۆنە شەروائىك و كراسىكى لەبەردايە. لەگەل داناي براى نەركى بۆيوى خوشك و براكانى لەسەرشانە.

نارام : براى دانايە. تەمەنى چوار سالانە. زۆرىيە كات لەگەل پەرى خوشكى دايە. بىجامە و كراسىكى دەست كورتانەي لەبەردايە.

باجى لەعلى : تەنھا دەنگى دەبىستىت.

نومىد : ھاوسەرى پەرى تەمەنى نىك بە بىست و چوار سائىك دەبىت.

شونىكات

دووانىوھەروى رۆژىكى مانگى نەيلوولى دوو ھەزار و چوارە، كەلاوھەكى رووخا و دارماوى خانووەكانى فەيلەقى كەركووكە.

دىمەنى يەكەم

دىمەن : كەپەردە لادەدرىت كەچە خانووەكەي مالى نەم مندالانەيە. ژوورىكى بچكۆلەي چۆلە خالى لەھەر دىمەن و پىداوېستىيەكى ژبانى نەمرو. ھۆدەكە نىمچە تارىكە، نەوھى نەبىنرى نەم شتانەن: لەگۆشەيەكەوھ دوو تەنەكەي رۆنى ژەنگ گرتوو كە يەك دوو شېرە دۆشەك و بەتانى و سەرىنيان لەسەرە. ناوھراستى شانۆش (ھۆدەكە) دەرگايەكە روو بەدەرەوھ نەكرىتەوھ، دەرگاگە گونىيە پىنەكراو و لىكدراوھ و بەبىزمار بەسووچەكانى ديوارى شانۆوھ داکوتراون. لە گۆشەكەي ترەوھ سۆپايەكى عەلادىنى كۆن كە قووتووھ ناوىكى لەسەرە. لەتەنىشت سۆپاكەوھ دوو سى قاپ و كەوچك دانراون لەگەل كۆنە قۆرىيەك. پەرى نارامى لەباوھشە و لەنزىك سۆپاكە لەسەر زەوييەكە لەسەر نىمدەرەيەك ھەلكورماوھ و لەولاشەوھ فەردەيەك قووتوو و بوتلى بەتال بەديوارى شانۆوھ ھەلپەسىردراوھ. پەرى بەدەم لاواندەوھە نەيەوى برسىتى لەبىر نارام بىاتەوھ.

پەرى : (بەدەنگىكى سۆزدار و پر لە سەسرپەرشتىياريەوھ)

لاچۆ لاچۆ نەي ملھور

نارام خەوى لىكەوتووھ

نارام ژىر و ھىمە

لاي دادەي خۆي خەوتووھ

نارام خوشكى خۆش نەوى

دانا و شىركۆي لەپشتن

نارام ژىر و ھىمە

يەك يەك نازدار و قشتن

نارام : (بەدەم گریانهوه) پەری برسیمە. نام دەری.

پەری : (ھەر بەردەوامە لە لاواندەوێکە)

نارام نەگەر برسێ بێ

چاوەڕێی برا نەکا

نارام نەگەر خەوی بێ

دەست لەمەل چرا نەکا

نارام : (نەنوزیتەوێ) برسیمە. دە ی برسیمە.

پەری : (ھەر بەردەوامە لە لاواندەوێ)

نارام گریان نازانی

ژیر و ھیمنە و بیدەنگ

نارام نەگەر گەورە بێ

خەون نەببێ رەنگاوەرەنگ

نارام کە گەورە نەبێ

پشت و پەنایە بۆ مأل

نارام ژیر و زرنگە

گرە دژ بە ژینی تال

(نارام بیدەنگ نەبێ کەزیا تر نیشانە ی خەو لیکەوتنیەتی. پەری بەھیمنی نارام لەشونینی خۆ ی لەسەر نیمدەرەکە درێژ نەکات. خۆشی نەچیتە نزیک جێ و بانەکان و پشت بەتەنەکە یەکەوێ نەدات و بەدەنگی بەرز دەست نەکات بەگریان و پاشان ھیدی ھیدی ھەنسک نەدات. پەری لەھەنسک دان ئەوێستێ و بەلچکی مەکسیبەکە ی فرمیسکەکانی نەسێ.)

پەری : خۆیە گوناهمان چی بوو وات لیکردووین؟ بۆ وەکو خەلک دایک و باوکمان نییە؟ ھەر کەسێکمان ھەبووایە بەس بوو. ناخر من نازانم چی بکەم و کاکە داناش لەگەڵ شیرکۆ ھەر ئەوێندەیان پینەکێ. لە بەیانی زوووە بە سکی برسێ لەمأل دەرئەچن و پەنا دیوار و سەرزێخان نامینی بەدوای قووتووی بیبسی و بوتلی ناوی بەتال و کۆنە فافون و مس و لاستیک نەگەڕێن. نیوارانیش پینج ھەزار دینار یان ھەوت ھەزار دینار کە تەنھا بەشی چەند سەمونیکی نەکات، پەیدای نەکەن. ئە ی خۆیە رەحمێ... من نازانم چی بکەم؟ نازانم. بەخۆا دەرو جیرانەکان نامان نەدەنی ھیچ نییە بیخۆین.

(لەویدی دەرگا گونیبەکەوێ دەنگە دەنگ دێ و پەری بەپەلە نەروا تە دەرو و پاش نەختیک دانا و شیرکۆ و پەری دینە ژوووە. دانا دۆشەکیکی لەسەر تەنەکە رۆنەکە دانەگێ و لەسەری دانەنیشی. شیرکۆش لەخوار داناوێ خۆ ی بەنەرزدا نەدات. پەریش ئەو عەلاگە رەشە ی بەدەستەوێیە کە دانا ھەندێ سەمونی کرپو و ھیناویەتەوێ. پەری دەست نەداتە شقار تەبەک تا سوپاکە داگیرسینی. قووتووە ناوێکە دانەگێ و سوپاکە پینەکات. ناوی ناو قووتووەکە نەکاتە قۆریەکەوێ.)

دانا : (بەجۆریکی لەشەر مەوێ روو لە پەری نەکات) جیرانەکان ھیچیان بۆ نەھیناویین؟

پەری : نەخێر.

دانا : (روو لە پەری دەکات) ئەوێ بۆ ھیچت بەنارامدا دانەداوێ؟

پەری : (تەماشایەکی نارام نەکات) نیستا لەبرسا خەوی لیکەوت. (دەست نەداتە بەتانیبەک و نارام دانەپۆشێ) تا خەوی لیکەوت ھەر داوای ناوی نەکرد.

دانا : دە ھەلی سینە با سەموون بخوات. (دانا پەلامار نارام نەدات و نەیکاتە پاوێش) ھەستە برا بچکۆلەکەم، ھەستە لەخەو، بزانی کاکە دانا چی ھیناوە. نەھا سەموونم بۆ ھیناوی. ھەستە بەبرسیتی مەخەوێ.

نارام : (بە جۆریکی نازکردن و گریانهوێ) برسیمە سەموونم ئەوێ.

پەری : (سەمۆنیک لە عەلاگەکە دەرنەهێنێ و کەرتی ئەکات و کەرتیکی ئەداتە نارام و کەرتیکیشی قەپیکێ لێ ئەدا و نەبخاتەوه ناو عەلاگەکە. شێرکۆ کە تا نەو کاتە هەر پالکەوتوو، قیت نەبیتەوه و لە دانا نەپرسێ)
شێرکۆ : کاکە دانا، حەوت هەزارمان پەیدا کرد؟
دانا : بەلێ.

شێرکۆ : پێنج هەزارمان دا بەسەمۆن، و دوو هەزارمان پێ ماوه.
دانا : وایه.

پەری : (بە شەرمەوه روو لە دانا دەکات) کاکە دانا نەو دوو هەزارەم نەدەیتێ؟
دانا : بۆچیته؟

پەری : حەزم لە بنیشتە، لای مام غەفوور بنیشتی پێ نەکرم.
شێرکۆ : بنیشتی چی، وەللا لەدەمی نانی. تۆ بنیشت بکری منیش چوکلینم نەوئ.
پەری : (روو بە شێرکۆ) نینجا تۆ حەقت چیه؟ کاکە دانا خۆی نەمداتی.

دانا : (بە هیمنییەوه) پەری گیان، نەزانم حەزت لە بنیشتە، بەلام نیستا تەنها نەو دوو هەزارەمان هەیه، نەبێ قەناعەت بکەین و هەندێ پارە پاشەکەوت بکەین تا نەگەر روژی نەخۆش بووین و نەمانتوانی بچین بۆ قوتوو و فافۆن و مس، نەوا بتوانین سەمۆن بکڕین و برسیمان نەبێ. بەلام پەیمانی ئەدەمێ نەگەر تۆزێ پارەکەمان زیادی کرد بنیشتت بۆ نەکرم.

پەری : (بە خەجالەتبارییەوه) ببوووه کاکە دانا تۆ راست نەکەیت. من بنیشتم جارێ ناوئ. کە ی پارەمان هەبوو نەوسا بنیشت نەکرم.

دانا : (نەچیته لای پەری و دەست بەسەریدا نەهێنێ) نافەرین پەری. تۆ خوشکیکی زۆر ناقلێ.

(دەنگیک لەدەرەوه بانگی پەری و دانا نەکات، دەنگی باجی لەعلی جیرانیانە).

دەنگی باجی لەعلی : پەری کچم پەری، دانا لەمالەوهن؟ وەرن نەم خواردەم لێوه رگرن.

(پەری و دانا بەراکردن نەروێنه دەرەوه. دەنگی دانا : دەستت خۆش بێ باجی لەعلی، خوا پاداشتت بداتەوه. دەنگی پەری : سوپاس باجی لەعلی، دەنگی لەعلی : عافیەتتان بێ و بەیانی قاپەکەم بۆ بێنەوه. دەنگی پەری : بەسەرچاو باجی لەعلی بەیانی قاپەکەت بۆ دینمەوه. دەنگی لەعلی : دەباشە ناگاتان لەخۆتان بێ. دەنگی دانا و پەری پیکەوه : خوا حافیزت بێ. دانا و پەری دینە ژوووهوه. دانا قاپی گەورە ی پر لەخواردنی بەدەستەوهیه و پەریش بەدووایەوه. دانا قاپە خواردنەکە دانەنێ و پەریش سەمۆنەکان نەهێنێ و نەوسا هەموو لەدەوری قاپە خواردنەکە دەست نەکەن بەناخواردن. رووناکی لەسەریان کز نەبێ).

دیمەنى دووهم

شونىنگات

هه‌مان شونىنى ديمەنى به‌کهمه، کات نۆى شه‌وه.

دیمەن : شيرکۆ و په‌رى و نارام نووستوون. شانۆ تاريکه‌ رووناکيبه‌كى که‌م سه‌ر شانۆى داپۆشيوه. دانا پنداره و هه‌ر گينگۆ نه‌دات. دانا له‌سه‌ر جينگه‌که‌ى راست نه‌بیته‌وه و به‌تانيه‌که‌ به‌ په‌رى و نارام و شيرکۆ دانه‌دات. ماوه‌يه‌كى زۆر کورت لىيان نه‌روانى و پال نه‌داته‌وه. لىروه‌و نيت‌ر دانا به‌ناگايه و نه‌خه‌وتوه، به‌لام ته‌نها ده‌نگ دانا وه‌کو مؤنۆلۆگ نه‌بىستى).

ده‌نگى دانا : نازانم پۆچى قه‌ده‌رى نيمه به‌مجۆره‌يه؟ گوناھمان چىبوو و امان به‌سه‌ره‌ات؟ نه‌گه‌ر به‌دبه‌ختى نه‌بووايه پۆچى داىک و باوکمان به‌ر ته‌قینه‌وه ده‌که‌وتن. ئى چى ده‌بوو نيمه‌ش وه‌کو نه‌و عاله‌مه له‌په‌ناى داىک و باوکدا روژگارەکانمان به‌سه‌ر بېردايه و بچووينايه مه‌کتەب و تووشى نه‌م برسيتى و روژره‌شيبه نه‌هاتينايه. (وچانکى کورت) تازه هيج ناكرت. به‌لام روژيک ديت گه‌وره ده‌بين و به‌توانا ده‌بين و ده‌توانين ناسانتر بژيوى ژيانمان داين بکه‌ين. روژيک ديت؛ وه‌زعمان زۆر له‌ نىستا باشتر ده‌بیت و ئى خو تا مردن ناوا ناژين. هه‌موو جارێک كه سه‌يرى منالانى گه‌ره‌كان ده‌كهم پۆشته و تيرن، گريانم پۆ خو‌مان ديت. هه‌ركاتێک ده‌بينم مندا‌لان ده‌چنه مه‌کتەب يان له‌ مه‌کتەب دینه‌وه كزه له‌ جه‌رگه‌وه ديت. ناخر پۆ ده‌بیت چاومان له‌ يارمه‌تى ماله‌ جيران بىت؟ مالى باجى له‌على و مام كه‌ريم ناوا بىت قسوربان نه‌كردوه و به‌رده‌وام يارمه‌تییان داوين. (تۆزىک بېده‌نگ ده‌بیت) من ته‌مه‌نم ۱۰ سا‌له و دوو سى سالى تر ده‌توانم كرێكارى بکه‌م و پاره‌ى زياترم ده‌ست ده‌که‌ويت. (هه‌لده‌ستتیه‌وه و پرىک له‌ بينه‌ران نزىک ده‌بیته‌وه و ناوا گوزارشت له‌ وه‌زعى تالى ژيانى خو‌يان ده‌کات).

چوار مندالى كه‌سasin

بى باوک و سه‌ر په‌رشتين

له‌نيو كينگه‌ى ژيانا

خه‌مى ورد و درشتين

بوئى به‌تال و قوتى

كۆده‌كه‌ينه‌وه نيمه

به‌زستان و به‌هاوين

جووتى نه‌عل له‌ پيمه

خوشک و براکاتيشم

تا بلوى رووت و برسین

له‌نيو نه‌م كه‌لاوه‌يه

له‌ مه‌رگى خو ده‌ترسين

كى ده‌زانى نيمه وا

چوار مندالى به‌دبه‌ختين

به‌ناواتى هه‌بوونى

ته‌نها ژوورىكى ته‌ختين

نيمه شكۆمان شكا

جينگای سه‌رنجى خه‌لكين

ناخ چىبكه‌ين له‌م زه‌مانه

وا لاواز و بىكه‌لكين

(لهم کاتهدا نارام دهجوئیتوه و بهناگا دیت. دانا دهجیت بهلایدا تا بانى بدات، بهلام نارام له دانا دهروانیت و دهست دهکات به گریان. پهریش بهناگا دیت)
 پهرى : کاکه دانا نهوه چیبه بؤ نهخهوتووی؟
 دانا : خهوم نایه.
 پهرى : کاکه دانا ههولبده بخهویت.
 دانا : (بهرهو لای جیگهکلهی دهروات و پأل دهواتهوه.) باش دهی نیوهش بخهون.
 پهرى (نارام لهتهنیشخت خوی دهخهوتینیت و نهم گورانیهی بؤ دهلئیت)
 لاچؤ لاچؤ نهی ملهور
 نارام خهوی لیکهوتوه
 نارام ژیر و هیمنه
 لای دادهی خوی خهوتوه
 نارام خوشکی خوش نهوی
 دانا و شیرکوی لهپشتن
 نارام ژیر و هیمنه
 یهک یهک نازدار و قشتن
 (نیتز ورده ورده دهنگی پهرى کز دهینیت و شانوش تاریک دادیت).

پهردهی سیبهم

شونینکات : نیوارهیهکی کۆتایی هاوینی سالی ۲۰۱۶، شاری کهرکووک
دیمن : مالی پهرى و نومیده. مالیکی ساده وتارادهیک ههژاری پیوه دیاره. زور نابیت پهرى و نومید هاوسهرگیرییان کردوه. یهک دوو دۆشهک و سهرین دانراون و پانکهیهک و سوراحیهک پر لهناو لهگهل پهرداخیک دانراون. پروناکی دهجیته سهر پهرى و نومید.

نومید : (روو له پهرى دهکات) دهزانیت زورم ههول دا بؤ نیوهرو بیت تا پیکهوه نان بخۆین.
 پهرى : مهبهست کیه؟
 نومید : مهبهستم دانا. وتی نیواره دواى ناخواردن دیم.
 پهرى : لهوهتهی خهریکی نیشی تهکسییه، زور مورتاحه و وهزعیشى گهلن لهجاران باشتره.
 (لهپر له دهرگا دهریت، نومید دهروات دهرگا بکاتهوه. دواى چهند چرکهیهک لهگهل دانا پیکهوه دینهوه سهر شانۆ.)
 نومید : فهرموو کاکه دانا گیان.. بهخیر بیی.
 پهرى : (ههلهدستیته سهر پین و بهخیرهاتنی دانای برای دهکات) کاکه دانا بهخیر بیی.
 دانا : سوپاستان دهکهم سوپاس نومید گیان.. پهرى گیان تۆ چۆنیت؟
 پهرى : زور باشم، سوپاس.
 نومید : دانا گیان نانت خواردوه؟ با نانت بؤ بینین.
 دانا : سوپاس نام خواردوه. ههر ههزم کرد چاوم پیتان بکهویت.
 نومید و پهرى : (بهیهکوه) یاخوا بهخیر بیی.
 نومید : نهم بهیانیهی چهندم پیوتی نان مهخۆ و وهره لای خومان پیکهوه نان دهخۆین

دانا : چاوهکەمى نۆمىد گيان.. نا نەمدهتوانى بۆ نانخواردن بيم. دەبوايه شيركو بگهينمه دهوام له لهيلان و نينجا بگهريمهوه و ناراميش له ههسیرهکە ههنگرم بيبهههوه مال.

پەرى : (رۆو له دانا) نهزانی کاکه بهر لهوه بىى باسى تۆمان دهکرد.

دانا : (بهسەر سورمانهوه) بهراست؟ چۆن باسمان دهکرد؟

نۆمىد : وتمان لهوهتهى خەرىكى نيشى تهكسييه، ناسوودهتره.

دانا : وايه، زۆر راسته. لهوهتهى نهو نيشه دهکەم، وهزعمان زۆر باشتر بووه و ههروهها شيركۆش لهوهتهى له چيمهنتۆکهى لهيلان دهوام نهکات و مهعاشهکەشى خراب نيه. ناراميش خەرىكى خويندنهکەيهتى. بهگشتى زۆر باشين و بهراورد ناکرئين به جارن.

نۆمىد : هيوادارم ههوا باش بن. مروف کار بکات و ههول بدات، ههم وهزعى باش دهبن و ههميش دهگاته ناواتهکانى دانا : وايه.

نۆمىد : دانا گيان نيمه لهسهردهمىکدا و له سيستهمىکدا دهژيين، ههموو شتيکيان کردۆته پاره. پاره و پهيوهنديبهکەنى پاره، جىگهى پهيوهنديبه کۆمهلايهتى و نينسانيبهکەنى گرتۆتهوه. مروف و بههائى مروف بهپاره بهراورد دهکريت. تۆ تهماشاشا پهيوهنديبه نينسانيبهکەن چييان بهسهردا هاتوه. نيشتا پرۆ دهرهوه و لهسهر نهو جادهيه ژان بنگرنت، دهيان کەس موبابلهکەيان دهردهکەن و وينهت دهگرن، بهلام ناتگهيننه نهخوشخانه. گهشهى تهکنهلوژيا و به فهيسيووکیوونى تهواوى گۆى زهوى، نيشانى له کانينىکى کۆمهلايهتیهوه گۆريوه به نهسیری چهند سايت و تۆره کۆمهلايهتیهکان.

پەرى : (سى چای دینى و چایهکان لهبهردهم خویان دادهنیت و سینییهکە لهتهنیشته خۆیهوه دادهنیت.) کاکه دانا بهزهیى و خوشهويستی لای نينسانهکان تا دیت کالتر دهبيتوه. نيشتا نهک سهردان بهلکو خهک تاقهتى نهوهشيان نيه تهلهفون بۆ يهکتر بکەن.

دانا : راسته پەرى گيان، بهلام خو نيمه نابيت تهسليم به وهزعهکە بين.

نۆمىد : (دهست دهاته سەر رانى دانا) نافهرين کاکه دانا گيان دروست وايه. نهم دۆخهى تتيکهوتووین هۆکارهکەى جياوازی چينايهتیه. تهماح و چاوچنۆکی خاوهن پاره ههژارى و نهدارى و جهنگ و کوشتار و مألويرانيمان بۆ دینى. نيمه دهبيت دژ به خاوهن پاره بجهنگين.

دانا : (فريک له چاکهى دهتات) نۆمىد گيان خوت دهزانيت من زۆر سهرم لهو شتانه دهرناچيت، بهلام رقى نهو دنيايم له ههژارى و نهگهتهى و جهنگ و کاولکاریه. ههر شتيک نهم وهزعه بگوريت من لهگهلام.

نۆمىد : نهم وهزعه ههوا نابيت، حهتмен دهگۆردريت. ههرکات نيمهى ههژار و ستهمدیده وشيار بووينهوه و يهکمان گرت، شوهرشمان بهرپا دهبن و نهوکات نازاد دهبين و چهوسانهوهش نامينيت. بهواتايهکى تر دهبيت لهريگهى شوهرشوه جياوازی و نينجا ستهمى چينايهتى نههيلين و ناسودهیى بال بکيشنيت بهسهر ژياماندا.

دانا : من لهگهله نهمانى چهوسانهوه و لهههرکويهک خهبات بکريت دژ به چهوسانهوه، من به خهباتى خۆمى دهزانم.

نۆمىد : (بهدهم چا خواردنهوهوه) ههر بژيت کاکه دانا. نهم ههست و ههلوسته زۆر جوانه، تۆ بهراستى وهفادار و خه مخۆرى رزگارى مروفايهتيت. بهلام يهک رهخهه بچووک ليت ههيه. خويندوهواريبهکەت بهقوهت بکه. تۆ پيوسته بخوينيتهوه و ناستى وشيارى خوت بهريته سهر.

دانا : راست نهکەى نۆمىد گيان بهس کاتم نيهه و مهشغولى ريم نادات.

نۆمىد : (به گالتهوه) نهوه چى دهلتى دانا گيان، نيواران وهره نيره و لهگهله پەرى وانەتان پندهلیم و خويندوهواريبهکەتان بههيز دهبيت.

پەرى : کاکه دانا من ماوهيهکە خەرىکم و تهواو فهرقم کردوه و نيشتا ههنديک شت دهتوانم بخوينمهوه و بنوسم.

دانا : وا دهکەم. (به پيکه نينهوه) پۆليکمان بۆ بکهروهه شيركۆش دینم.

ئومێد : جێی بەختەوهریمە. هەر هەمووتان وەرن (بەگالتەوہ) حەز دەکەم هەموو گەرەکەکە بێنە.
(نەوان بەردەوام دەبن لە قسەکردن و پروناکی لەسەریان کز دەبێت و شاتۆ تاریک دادیت و پەردە دادەدریتەوہ)

تەواو

تیبینی : نەم دەقە لە سالی ۲۰۱۰ دەستم پیکرد و لە ۲۰۲۲ تەواوم کرد.